

דבד כ"ץ: צי האָט מאַמע-לשון אַ צוקונפֿט? (2)

Här kommer avslutningen på förra månadens artikel om framtiden för jiddisch:

Katz nämner tre större kategorier av jiddischtalare: ungefär en halv miljon fromma i fertil ålder, lika många äldre i denna kategori samt ett obestämt antal jiddischtalare födda före Andra Världskriget - kanske upp mot en miljon. Den senare siffran är dock snabbt krympande. Dessutom finns det några tusen jiddischister och allmänna entusiaster, ofta knutna till universitet. Många eller rent av de flesta (?) av dessa senare är inte judar.

Det råder nu en situation där de fromma jiddischtalarna är fler än sina mer världsliga bröder och systrar samt att de är i snabbt växande antal. *Charedim* eller *chasidim* talar jiddisch sinsemellan och i sina familjer, men det är knappast standardjiddisch enligt YIVO-modell, utan en jiddisch som har sina rötter i olika språkområden, varifrån deras andliga ledare härstammat. Man strävar efter att bevara deras speciella idiom. En ökande användning av engelska ord påverkar grammatiken med en tendens till förenklade eller borttagna böjningsformer. Även det stora antalet hebreismer samt de många interna begrepp och uttryck, som präglar de frommas jiddisch, kan göra det svårt för en "vanlig" jiddischtalare att förstå deras språkvariant.

Slutsatsen är att jiddisch kommer att fortleva och att växa men i en annan form än tidigare. Och framför allt inom de frommas krets och i allt mindre omfattning i sekulära sammanhang.

Dovid Katz har forskat i jiddischdialekter och deras utbredning och på hans hemsida, www.dovidkatz.net/ kan man se videoinspelade intervjuer med jiddischtalare från Lettland och Litauen.

*

Rättelse:

I januarinumret av Det Senaste kunde ni läsa en dikt om den gamla väderkvarnen, די ווינטמיל, som var tagen ur Itzik Mangers באַלאַדע. Just det: Itzik Mangers diktantologi Lid un balade och inte Avrom Sutzkevers, vilket jag skrev! Så kan det gå när man har två favoriter i ett huvud...

אַברהם סוצקעווער

Vad kan vara mer passande för månadens ämne om jiddisch än Sutzkevers dikt från 1948 med samma titel:

ייִדיש

זאָל איך אָנהייבן פֿון אָנהייב?

זאָל איך ווי אַברהם

אויס ברודערשאַפֿט צעהאַקן אַלע געצן?

זאָל איך זיך אַ לעבעדיקן לאָזן איבערזעצן?

זאָל איך אײַנפֿלאַנצן מיין צונג

און וואַרטן ביז פֿאַרוואַנדלען

וועט זי זיך אין אַבֿותדיקע

ראַזשינקעס מיט מאַנדלען?

וואָס פֿאַר אַ קאַטאַוועסדיקע

וויצן

דרשנט מיין פֿאַעזיע-ברודער מיט די באַקנבאַרדן,

אַז מיין מאַמע-לשון גייט באַלד אונטער?

מיר וועלן נאָך אין הונדערט יאָר אַרום דאָ קענטיק זיצן

און פֿירן די דיסקוסיעס בײַ דעם ירדן.

ווייל אַ שאלה נאָגט און נאָגלט:

אויב ער ווייס גענוי ווי

די תּפֿילה פֿון בערדיטשעווער,

יהוּאַש ליד

און קולבאַקס

וואַגלט

צו דעם אונטערגאַנג -

טאָ זאָל ער מיר, אַ שטייגער,

אַנווייזן ווּוּה ין די שפּראַך גייט אונטער?

אַפֿשר בײַ דעם פּותל מער־?

אויב אַזוי, וועל איך דאָרט קומען, קומען,

עפֿענען דאָס מויל

און ווי אַ לייב

אַנגעטאָן אין פֿײַערדיקען צונטער,

אַײַנשלינגען דעם לשון וואָס גייט אַרונטער.

אַײַנשלינגען, און אַלע דורות וועקן מיט מיין ברומען!